

História a súčasnosť tureckých snáh o vstup do Európskej únie

Anton FOGAŠ

Abstract: *Turkey has aspired for more intensive political, economic and cultural links with Europe since the time of the founder of the modern Turkish state, Mustafa Kemal Atatürk. From the religious and cultural point of view, Turkey belongs to the Islamic world, but on any occasion is trying to point out its European fellowship. It is predisposed by its geographic position, geostrategic importance and historical experience. At the end of the Second World War, Turkey stood at the side of the allies and clearly showed its further political direction. The ambitions of Turkey has moved not only to military efforts which have gone into active membership in NATO, but also to the economic and cultural direction. They should culminate in the full membership of the country in the European Union (EU).*

Keywords: *Turkey, EU, integration*

Úvod

Turecko, štát na pomedzí dvoch kontinentov, Európy a Ázie sa už od čias zakladateľa novej republiky, Mustafu Kemala Atatürka usilovalo o intenzívnejšie politické, ekonomické a kultúrne prepojenie s Európou. Z hľadiska kultúrneho a religionistického patrí Turecko dominantne k islámskemu svetu, ale pri každej príležitosti sa snaží poukázať na európsku spolupatričnosť, čo dokázalo v moderných dejinách niekoľkokrát. Najvýraznejšie sa to prejavilo po druhej svetovej vojne, keď sa v roku 1952 stalo členom NATO. Počas doposiaľ najväčšieho vojenského konfliktu vo svetových dejinách bolo Turecko neutrálne, ale na jeho sklonku sa postavilo na stranu Spojencov a vyhlásilo vojnu Nemecku a Japonsku. Existencia víťazného a expanzívneho ZSSR na tureckých východných hraniciach v čase začínajúcej studenej vojny a viacero ďalších faktorov v regióne – aktivity gréckych komunistov počas občianskej vojny, podpora azerskej autonómnej oblasti na severe Iránu a krátkotrvajúcej kurdskej republiky Mahabad zo strany Moskvy, snaha o revíziu hraníc s Tureckom a požiadavka na vrátenie provincií Kars a Ardahan, patriace v rokoch 1878 až 1917 Rusku, ako aj snaha Kremľa o zriadenie vojenských základní na strategických bodoch dôležitých dopravných tepien medzi Stredozemným a Čiernym morom, spôsobili odklon od tureckej politiky neutrality smerom na západ.

Turecko sa spolu s ďalšími pätnástimi európskymi štátmi aktívne podieľalo na Marshallovom pláne a na programe vzájomnej obrany. V roku 1948 sa stalo jedným zo zakladajúcich členov Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC) a od augusta roku 1949 spolu s Gréckom aj riadnym členom Rady Európy. V tom čase prevládal názor, že Turecko má všetky predpoklady pre členstvo v európskych štruktúrach ako pluralistická demokratická krajina, v ktorej sa rešpektujú ľudské práva. Turci sa aktívne zapojili aj do vojnového konfliktu na Kórejskom polostrove pod zástavou OSN (4 500 vojakov) a utrpeli percentuálne najväčšie straty na ľudských životoch. V roku 1952 Turecko vstúpilo do NATO a tým dalo najavo svoju orientáciu na štruktúry západného sveta a stalo sa zároveň aj súčasťou európskeho piliera euroatlantického obranného systému. Keďže podľa piateho článku zmluvy NATO sa útok na jeden alebo viaceré členské štáty „v Európe alebo Severnej Amerike“ bude považovať za útok na všetky štáty a podľa šiesteho článku sa garantuje menovite obrana Turecka, je táto krajina vnímaná ako európska (Karlsson, 2008).

Cieľom nášho príspevku je poukázať na postupnosť krokov Turecka a jednotlivé vývojové etapy jeho integračných snáh o začlenenie sa do európskych ekonomických a bezpečnostných štruktúr, ako aj na problematiku otázky spojené s týmto potenciálnym vstupom.

Vývojové etapy integračných snáh Turecka

Základ vzťahov medzi Tureckom a EÚ tvorí asociačná dohoda s Európskym hospodárskym spoločenstvom (EHS) podpísaná 12. septembra 1963. Účinnosť nadobudla 1. decembra 1964. Článok 28 tzv. Ankarkej dohody obsahuje formulácie o perspektívnom členstve. V dohode sa hovorí o päťročnej prípravnej fáze, nasledovanej dvanásťročným prechodným obdobím, počas ktorého by sa vytvorila colná únia

a turecká ekonomická politika by postupovala synchronne s politikou EHS. Sedemdesiate a osemdesiate roky boli v znamení ochabnutia vzťahov medzi Tureckom a Európskym spoločenstvom (ES). Vypukli sa javila najmä cyperská otázka, dodnes tvoriaca citlivý bod vo vzťahoch medzi Tureckom a EÚ.

Rastúci protekcionizmus v ES dotýkajúci sa najmä textilných a poľnohospodárskych produktov, teda významných exportných tureckých komodít bol ďalším dôležitým faktorom oslabenia vzájomných vzťahov medzi Tureckom a ES, ktoré uprednostňovalo juhoeurópskych kandidátov – Grécko, Španielsko a Portugalsko. Tieto krajiny sa postupne stali členskými štátmi európskych štruktúr.

14. apríla 1987 Turecko oficiálne predložilo svoju žiadosť o plné členstvo v ES. Až po 32 mesiacoch, 18. decembra 1989 rozhodla Komisia o neodporúčaní začatia rokovaní z ekonomických a politických dôvodov, z dôvodov sporov medzi Gréckom a Tureckom, ako aj z hľadiska komplikovanej situácie na Cypre.

Nová medzinárodnopolitická situácia nastala po páde Berlínskeho múru a po celkovom zrútení komunistických systémov v Európe koncom osemdesiatych a začiatkom deväťdesiatych rokov. Strategická hodnota Turecka na hraniciach s bývalou superveľmocou, ZSSR sa zmenšila. Až po náročných rokovaníach získalo Turecko ako asociovaný člen právo zúčastňovať sa na diskusiách v rámci EÚ o realizácii tzv. úloh z Petersburgu, zameraných na zachovanie mieru a na zabránenie konfliktov. K tomu sa v prvej polovici 90. rokov pridružili aj vojenské operácie medzi Stranou kurdských pracujúcich (PKK) a tureckou armádou v juhovýchodnej časti krajiny, pri ktorých boli vo veľkom rozsahu porušované ľudské práva.

5. februára 1990 prijala Rada celkový obsah vyjadrenia Komisie a požiadala o vyhotovenie detailnejších návrhov rozvoja ideí vyjadrených v stanovisku k posilneniu vzťahov medzi Európskou komisiou (EK) a Tureckom.

Výrazným medzníkom vo vzťahoch medzi Tureckom a EÚ bolo zasadnutie Európskej rady v Luxemburgu, v decembri 1997. Európska rada rozhodla, že Turecko nebude zaradené na zoznam kandidátskych krajín, na ktorom sa okrem Poľska, Maďarska, Česka, Slovinska a Estónska ocitol aj Cyprus. Tým vzájomné vzťahy ochladli a Turecko pozastavilo dialóg s EÚ na neurčito. Obávalo sa totiž, že EÚ zvažuje istý druh špeciálnych vzťahov a nie jeho plnoprávne členstvo.

V novembri 1998 bola zverejnená EK prvá hodnotiacia správa o pokroku Turecka. Vyvolala však negatívne reakcie, pretože kritizovala krajinu za neplnenie prístupových kritérií, ktoré sú neodmysliteľnou podmienkou plnoprávneho členstva v EÚ. Tieto kritériá sú známe pod označením Kodaňské kritériá, keďže boli prijaté v hlavnom meste Dánska, Kodani 21. a 22. júna 1993.

Počas summitu EÚ v Helsinkách 10.-11. decembra 1999 prišlo k neočakávanému zvratu. Turecko získalo štatút kandidátskej krajiny a bolo potvrdené, že sa stane členom Únie, ak splní tie isté kritériá, ako ostatné kandidátske krajiny. Obrat vo vzťahoch spôsobil viacero faktorov – politické zmeny v Turecku a Nemecku, reštrukturalizácia vzťahov s Gréckom, posuny vo vzťahoch s Kurdmi.

8. marca 2001 bolo formálne prijaté Prístupové partnerstvo EÚ, ktoré je základom pre priority Turecka pri plnení všetkých kritérií pre vstup do EÚ. Zámerom partnerstva je presadenie jednotnej štruktúry pre prioritné oblasti zaznamenané v pravidelnej správe Komisie 2000 o vývoji, vypracovanej Tureckom k členstvu v EÚ. Na základe Prístupového partnerstva schválila turecká vláda 19. marca 2001 národný program pre prijatie *acquis communautaire* (legislatíva EÚ). Dôležitou udalosťou boli z pohľadu ďalšieho vývoja v Turecku voľby v novembri 2002 a ich výsledok. Víťazom sa stala umiernená islámistická Strana spravodlivosti a rozvoja (*Adalet ve Kalkınma Partisi – AKP*) s jasným proeurópskym programom, vedená Recepom Tayyipom Erdoğanom so ziskom 32 % hlasov, čím dosiahla v parlamente väčšinu.

17. decembra 2004 rozhodla Európska rada o začatí prístupových rokovaní s Tureckom v roku 2005. Tieto sa aj napriek určitým nedostatkom a nespĺneniam určitých podmienok začali v Luxemburgu 3. októbra 2005. Pred začatím samotných rokovaní prebehol screening pre každú negociačnú kapitolu. Screeningový proces trval od októbra 2005 do roku 2006. Podľa negociačného rámca, schváleného EÚ-25 a Tureckom začiatkom októbra 2005 tempo rokovaní závisí *de facto* od pokroku Turecka pri naplňaní požiadaviek pre členstvo. Proces je pravidelne revidovaný Komisiou na základe Hodnotiacich správ Komisie o pokroku. Podľa odseku 2 negociačného rámca je spoločným cieľom prístupových rokovaní vstup. Negociačný rámec hovorí, že môžu byť zavedené dlhé prechodné obdobia, špecifické dohody alebo stále ochranné klauzuly, ktoré sú k dispozícii ako ochranné opatrenia.

Turecko prisľúbilo, že bude akceptovať aj výsledky akýchkoľvek ďalších prístupových rokovaní medzi EÚ a ostatnými kandidátskymi krajinami v momente svojho vlastného vstupu

(http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko). Súlad Turecka s *acquis communautaire* (legislatíva EÚ) sa preveruje v 35 kapitolách.

V júli 2007 sa v Turecku uskutočnili parlamentné voľby, ktoré vyhrala vládna AKP so ziskom 47 % hlasov. Hlavné úspechy, ktoré jej umožnili zvíťaziť boli prebiehajúce reformy, pokračujúci ekonomický rast a otvorenie prístupových rokovaní s EÚ v roku 2005 (<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/erdoganova-vladnuca-strana-akp-vyhrala-turecke-voľby>). V auguste toho istého roku bol zvolený za tureckého prezidenta bývalý minister zahraničných vecí Abdullah Gül napriek nesúhlasu armádných zložiek, masívnym protestom proti jeho kandidatúre a tvrdeniam opozície, ktorá mu vyčítala islámistické pozadie a snahy o zmenu sekulárneho štátu.

V januári 2009 prišlo k zmene na poste hlavného vyjednávača s EÚ. Funkciu od ministra zahraničných vecí Aliho Babacana prebral Egemen Bagis, hlavný zahraničnopolitický poradca premiéra Erdogana a zároveň podpredsa vládna AKP (<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/tureckovy-menilo-hlavneho-vyjednavaca-s-eu>).

Roky prelomu prvého a druhého decénia 21. storočia sa vyznačovali a vyznačujú určitými komplikáciami v rámci prístupového procesu. Súvisia s viacerými faktormi – cyperské predsedníctvo v EÚ, zhoršenie vzťahov s Izraelom a Sýriou (fakticky občianska vojna a tisíce utečencov v Turecku), masívne politické pnutie v arabských krajinách, ktoré sú dominantné v skúmanom blízkovýchodnom regióne. Na druhej strane zlepšenie vzťahov s Ruskom, Čínou a Iránom, čo vytvára z medzinárodnopolitického hľadiska zaujímavú situáciu. EÚ však naďalej patrí a aj v budúcnosti bude patriť k najvýznamnejším ekonomickým, politickým, ako aj kultúrnym partnerom Turecka.

Problematické otázky potenciálneho vstupu Turecka do EÚ

V súvislosti s potenciálnym vstupom Turecka do EÚ sa vynára vo všeobecnosti niekoľko problematických otázok, ktoré najviac vria hladinu diskusie o tejto blízkovýchodnej krajine. Objavujú sa pre aj proti argumenty podložené rôznymi analýzami z jedného alebo druhého záujmového tábora. Sporné otázky sa týkajú najmä demografie, geografie, relígie, kultúry, ekonomiky a politiky. Podľa demografických odhadov bude mať Turecko v roku 2015 cca 82 miliónov obyvateľov, čo je približne rovnaký počet ako má súčasné Nemecko, teda najľudnatejší štát Únie. O niekoľko rokov neskôr počet obyvateľov Turecka dosiahne 87 miliónov (15,5 % obyvateľov Únie) a posunie sa na prvú priečku celkového poradia členských štátov, keďže počet obyvateľov Nemecka klesne a percentuálne bude tvoriť iba cca 14,3 %. Aj odhady demografického vývinu EÚ sú skôr negatívne, keďže v roku 2020 by malo byť až 20 % obyvateľov starších ako 65 rokov, ale v Turecku by tento ukazovateľ nemal prekročiť 7 %. Vážnym argumentom odporcov začlenenia Turecka do európskych štruktúr by mala byť aj masívna turecká migrácia do iných štátov Spoločenstva. Tá však prebehla už oveľa skôr v rozpätí päťdesiatych až sedemdesiatych rokov v rámci tzv. *gastarbeiterského* programu. Podobné obavy sa v rámci zjednocovacieho procesu nepotvrdili (historický príklad Grécka, Španielska a Portugalska po ich vstupe do ES v osemdesiatych rokoch). Skôr sa dajú predpokladať tendencie návratu Turkov z iných členských štátov EÚ naspäť domov (plánuje sa z nich vrátiť až 60 %), keďže už aj ich materská krajina bude členom zoskupenia so všetkými výhodami s tým spojenými a podobne sa stane zaujímavou aj pre ďalšie etniká z okolitých arabských a stredoázijských štátov (Karlsson, 2008). Turecko by po svojom vstupe do Únie zároveň obsadilo medzi krajinami EÚ prvé miesto aj svojou rozlohou 780 576 km².

V európskom systéme rozhodovania dvojnásobnou väčšinou – 55 % členských štátov a 65 % obyvateľstva nebude mať Turecko pre chod Únie rozhodujúci význam. Pri predpokladanom počte členských krajín 29 by podiel veľkých štátov (Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia a Taliansko + Turecko) vzrástol na cca 60 %, teda aj krajine od Bosporu pribudne úloha dôležitého hráča, ktorý môže určité rozhodnutia buď podporiť alebo zablokovať (vytváranie spoločných aliancií a lobovacích blokov). Turecko svojou geografickou polohou na juhovýchode Európy a svojimi národnými záujmami (poľnohospodárska politika, štrukturálne fondy a pod.) sa bude tieto snažiť presadzovať spoločne so stredomorskými, resp. čiernomorskými krajinami, ktoré majú podobné problémy.

Z hľadiska inštitucionálnej politiky si potenciálne turecké členstvo vynúti zmeny v Európskej rade a Európskom parlamente. Komisie sa to nedotkne, keďže Turecko bude mať vlastného komisára, alebo sa stane súčasťou rotačného systému. Najviac by sa mali úpravy dotknúť Európskeho parlamentu, kde by tvorili dominanciu Turecko a Nemecko (obaja 82 miest na rozdiel od súčasných 99 pre Nemecko). Podobný trend by zachytil aj iné veľké štáty (Francúzsko, Veľká Británia, Taliansko) a tie malé sa budú snažiť zachovať si čo najviac svojich mandátov.

Podobne ako v roku 2004, keď do EÚ vstúpilo desať nových štátov, bude mať aj vstup takej rozlohou a počtom obyvateľov gigantickej krajiny, akou je Turecko značný dopad na zväčšenie ekonomických rozdielov vo vnútri zoskupenia. Všetky turecké regióny majú HDP na obyvateľa nižšie ako 75 % priemerného HDP v EÚ, čo je zároveň aj hranica získavania financií zo štrukturálnych fondov. Z ekonomického hľadiska je najproblémovejším poľnohospodársky sektor, tvoriaci cca 12 % HDP krajiny a to najmä z dôvodu jeho nízkej efektivity (Karlsson, 2008). Iróniou je skutočnosť, že Turecko je jedinou kandidátskou krajinou, ktorá má veľký prebytok s EÚ v poľnohospodárskych produktoch, pretože sa zameriava na komodity, pre ktoré je európsky trh relatívne otvorený.

Ako jeden z ďalších argumentov proti začleneniu Turecka do európskych štruktúr býva zdôrazňované náročné postavenie žien v spoločnosti, spojené s ich útlakom a ponížovaním, neberúc do úvahy špecifické historické, ekonomické a sociálne podmienky na tomto území. Málokto si však uvedomí fakt, že ženy získali volebné právo už v roku 1930, teda omnoho skôr než napr. vo Francúzsku, Taliansku, Španielsku, Belgicku alebo Švajčiarsku. Ďalší príklad je z oblasti edukácie. Počet učiteliek je v Turecku väčší ako európsky priemer. 36 % akademických pracovníkov na univerzitách sú ženy, vrátane niekoľkých rektoriek na školách v Istanbuli. Podobne tvoria 33 % architektov, 29 % advokátov a 32 % podnikových ekonómov. Turecko bolo od roku 1993 prvou muslimskou krajinou s premiérkou, ktorá nebola politicky príbuznená (manželka, vdova, dcéra významného politika). Na druhej strane je v Turecku stále nízky počet žien v parlamente a v iných politických štruktúrach, vrátane vládneho kabinetu (Karlsson, 2008).

Jedným z najostrejších argumentov proti účasti Turecka v európskom zoskupení je tvrdenie, že Turecko nie je v Európe. Turecko sa skutočne rozprestiera aj na ázijskom (97 %) aj na európskom kontinente (3 %), ale európska časť Turecka je so svojou rozlohou cca 24 000 km² väčším územím než je Malta (315 km²), Luxembursko (2 586 km²), Cyprus (9 251 km²) alebo Slovinsko (20 254 km²) a svojím počtom obyvateľov viac než 7 miliónov (+ cca 7 miliónov obyvateľov európskej časti 18 miliónového Istanbulu) tiež prekračuje počty vo viacerých členských štátoch EÚ vrátane Slovenska. Aj Rímske zmluvy z roku 1957 stanovujú, že členom zoskupenia môže byť každá európska krajina a nie, že celá krajina sa musí rozkladať v Európe. Turecko je situované západne od dvoch kresťanských štátov, Gruzínska a Arménska, kde v druhom menovanom bolo ako v prvom štáte sveta v roku 301 prijaté kresťanstvo ako oficiálne náboženstvo. Podobne aj hlavné mesto štátu, Ankara je lokalizované západne od rozdeleného a problémového Cypru. Na území terajšieho Turecka sa narodili alebo tu pôsobili také významné osobnosti svetovej vedy, kultúry a náboženstva ako napr. Hérodotos, Strabón, Ezop a sv. Pavol. Známymi sa stali lokality späté s európskym, ale aj svetovým historickým a kultúrnym dedičstvom ako napr. Antiochia, Tarsos, Ararat, Efezos, Smyrna, Halikarnassos, Pergamon, Konštantínopol. Argument o neindoeurópskom pôvode tureckého jazyka tiež neobstojí, keďže v EÚ sa používa viacero jazykov, ktoré sú bližšie k turečtine, než iným slovanským alebo germánskym jazykom (fínčina, estónčina, lapončina, maďarčina, maltézčina).

Turecko má z geopolitického a geostrategického hľadiska dominantnú pozíciu na mimoriadne citlivom mieste – v strede tzv. geopolitického ohniska, kde sa prelínajú a krížia jeho vnútorné politické, sociálno-ekonomické, kultúrne a náboženské problémy s vonkajšími – geopolitickými, bezpečnostnými, globálno-ekonomickými, geostrategickými, vojensko-strategickými a civilizačnými problémami celého eurázijského regiónu. Turecko sa poníma ako nárazníková zóna, ktorá by mala tlmiť a rozptýliť štyri hlavné a určujúce geopolitické tlaky – atlantický, európsky, ruský a islámsky (Brzezinski, 1999). Najproblémovejšie regióny vo vzťahu k Európe sa nachádzajú (v úzkej previazanosti na región Balkánu) v jej juhovýchodnej časti – Blízky a Stredný východ, Kaukaz, Stredná Ázia. Práve Turecko sa nachádza v oblasti, ktorá je pre Európu najzraniteľnejšia. Posilnenie geostrategickej pozície Európy na svojej juhovýchodnej periférnej zóne je aj jedným z hlavných bezpečnostných argumentov potenciálneho vstupu Turecka do EÚ. Turecká armáda, ktorá je dobre vycvičená a disciplinovaná, je druhou najpočetnejšou v NATO a po vstupe do EÚ by malo Turecko najviac vojakov v zbrani. V rámci presadzovania Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (ESDP), ktorá ma za cieľ zachovanie mieru a predchádzanie konfliktom môže mať turecké členstvo pozitívny vplyv na riešenie sporov v mnohých problematických oblastiach. Historická pozícia Turecka v regióne a dobré vzťahy s Izraelom, aj keď v súčasnosti vystavené vzájomnej kríze po zabití niekoľkých tureckých dobrovoľníkov snažiacich sa pomôcť obyvateľom Palestíny, tak aj s arabskými štátmi by v budúcnosti mohli mať kladný dopad na posilnenie pozície EÚ nielen v tomto regióne.

Pravdepodobne najbigotnejším argumentom proti vstupu Turecka do EÚ sú kultúrne a náboženské rozdiely, prameniace z dominantnej relígie krajiny, islámu. EÚ sa identifikuje ako spoločenstvo, ktoré toleruje, uznáva a rešpektuje kultúrnu a náboženskú diverzitu a tým vytvára z Európy pestrú paletu etník s ľubovoľným vierovyznaním. V Turecku sa hlási k islámu 98 % obyvateľov, z toho k sunnitskej vetve cca 80 % a k šiítskej 20 %. Islám má v Turecku umiernenú a nie fundamentálnu formu. Platí tu odluka cirkvi od štátu. Okrem dominantného islámu sú v Turecku aj komunity kresťanov a židov. V Istanbule sa nachádza sídlo gréckeho ortodoxného patriarchátu. Viacerí politici, ktorí sú za plno-právne členstvo Turecka v EÚ chcú poukázať na to, že islám a demokracia sa nevyklučujú a môžu sa spojiť produktívnym spôsobom. Stabilná turecká demokracia s muslimským pozadím, pevne zasadená do Európy by mohla byť aj určitým modelom pre islámsky svet. Tento model nie je možné preniesť samozrejme priamo do ostatných islámských krajín bez výnimky ale s určitými modifikáciami, čo úzko súvisí s viacerými historickými, kultúrnymi a politickými dôvodmi.

Islám ako jedna z najdynamickejšie sa rozvíjajúcich relígií je v súčasnosti už výraznou súčasťou Európy. Počet jeho vyznávačov sa v Európe približuje k 20 miliónom a v budúcnosti bude narastať. Odhaduje sa, že pri súčasnom trende v demografickom vývoji Európy, kde je pôrodnosť medzi muslimskými prisťahovalcami trikrát vyššia, než medzi ostatným obyvateľstvom, sa do roku 2015 počet muslimov zdvojnásobí, zatiaľ čo ostatných ubudne o 3,5 %. O päťdesiat rokov by mal počet muslimov v Európe dosahovať hodnotu 65 miliónov. Ešte do konca šesťdesiatych rokov 20. storočia mali v Európe prevahu vystáhalci pred prisťahovalcami. V súčasnosti je 10 – 15 % obyvateľstva väčšiny západoeurópskych štátov narodených mimo krajiny, kde momentálne žijú a ich podiel sústavne rastie. V rámci prisťahovaleckej politiky je dnes ročný počet prisťahovalcov do Európy vyšší než do USA (Karlsson, 2008).

Týmito procesmi sa v súčasnom dynamickom a globalizujúcom svete Európa postupne mení na mnohorasovú, multikonfesijnú a multikultúrnu spoločnosť. Svojimi demokratickými princípmi, systémom právnych štátov, rovnoprávnosťou pohlaví, slobodou prejavu a náboženstva, ako aj úspešnou trhovou ekonomikou je Európa a v užšom kontexte EÚ regiónom, ktorý nie je vymedzený len pre niektorých jednotlivcov (Európanov), ale aj pre ľudí pochádzajúcich zo vzdialených kultúrne, konfesijnálne a politicky odlišných regiónov sveta ochotných prijať európske hodnoty a podľa nich existovať v tomto geopriestore.

Záver

Turecko patrí ku krajinám, ktoré svojím politickým, ekonomickým a kultúrnym postavením na pomedzí Európy a Ázie zohrávajú významnú úlohu. Geopolitická pozícia, ekonomické ukazovatele, ale aj demografický rast krajiny nie sú už v súčasnosti prehliadnuteľné.

EÚ je momentálne vystavená skúške svojej „životaschopnosti“. Celosvetová kríza, ktorej odraz je viditeľný na viacerých európskych, najmä stredomorských ekonomikách, je toho dôkazom. Niektorí odborníci vidia pozitívum v oživení celoeurópskeho konglomerátu práve v prijatí Turecka do Únie, iní ho zase prudko odmietajú z viacerých, nielen ekonomických, ale predovšetkým religióznych a kultúrnych hľadísk.

Cesta Turecka do európskych štruktúr je datovaná už od začiatku 60. rokov. Striedali sa v nej obdobia z hľadiska vstupu pozitívne aj negatívne. Až najbližšie roky ukážu, či bude vyše päťdesiatročné úsilie „bosporského giganta“ korunované jeho začlenením sa do EÚ, alebo sa Turecko obráti skôr na iných partnerov, ktorí nebudú spochybňovať jeho pozície vo viacerých smeroch.

Poznámka: V texte uvádzame správne a systémové prepisovanie pojmov z orientálnych jazykov (v našom prípade z arabčiny) na základe citovania príslušnej odbornej literatúry a konzultácií so slovenskými orientalistami (Drozdíková, Hudec, Pirický, Rácová atď.). Ide o termíny, ktoré sú vžitie v slovenskej odbornej aj laickej verejnosti, takže ich prepis do orientálnej podoby sa môže zdať ne-správny a neprimeraný. Ide však skôr o snahu zaviesť tieto pojmy do slovenského jazyka v korektnej podobe. Jedná sa o slová ako napr. Alláh (Alah), Muhammad (Mohamed), islám (islam) apod.

Literatúra

- BRZEZINSKI, Z., 1999: Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha. Mladá fronta Praha, s. 228
- DROZDÍKOVÁ, J., 2005: Lexikón islámu. Kalligram Bratislava, s. 272
- FOGAŠ, A., 2010: Politickogeografické dimenzie vývoja regiónu Blízkeho východu. Dizertačná práca. UK Bratislava, s. 253
- KARLSSON, I., 2008: Európa a Turci úvahy nad zložitými vzťahmi. Výskumné centrum SFPA Bratislava, s. 191
- Erdoganova vládnúca strana AKP vyhrala turecké voľby
<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/erdoganova-vladnuca-strana-akp-vyhrala-turecke-volby>
(23.7.2007)
- Prístupové rokovania EÚ - Turecko <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam-liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko> (30.7.2009)
- Turecko vymenilo hlavného vyjednávača s EÚ
<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/turecko-vymenilo-hlavneho-vyjednavaca-s-eu-011958> (9.1.2009)

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č.1-0346/12 "Priestorovo-politické systémy na začiatku 21. storočia a perspektívy ich vývoja" (vedúci projektu: prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.).

Past and Present of Turkey Ambitions to Access the European Union

Anton FOGAŠ

Summary: Turkey is a country that according to its political, economic and cultural position plays an important role at the crossroads between Europe and Asia. Geopolitical position, economic indicators, as well as demographic growth of the country cannot be overlooked.

Nowadays, the European Union is exposed to the test of its "viability". The global crisis that reflection is visible in several European, especially Mediterranean economies proves it. Some experts see a positive recovery in the pan-European conglomerate right in accepting Turkey into the European Union, others reject it sharply from more, not only economic, but also religious and cultural aspects.

Turkey's journey into the European structures is dated from the beginning of 1960's. Periods in terms of positive and negative input were alternated. The next few years will show whether the effort of more than fifty years "Bosphorus giant" will be crowned by its joining to the European Union, or Turkey will change its direction to the other partners who will not compromise its position in a number of ways.

Adresa autora:

Mgr. Anton Fogaš, PhD.
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita
Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov
anton.fogas@gmail.com